

Transformation, interaktion eller kunskapskonkurrens - Forskningsanvändning i praktiken

Glenn Hultman

Institutionen för beteendevetenskap och lärande,
Pedagogik och didaktik, Linköpings universitet

Användningen av forskningsresultat har aktualiserats inom ett delprojekt inom SKOLFORSK. I projektet spåras det som faktiskt sker i kommuner och skolor i dag där mycket av arbetet har bäring på hur forskningen kan användas för att utveckla skolan. Fokus ligger på dynamiken mellan forskning och skolor och vilken typ av forskning som är användbar och på vilket sätt den realiserar och används av lärare i deras arbete.

Vetenskapsrådet genomförde under 2014 ett projekt, SKOLFORSK, för att kartlägga befintlig utbildningsvetenskaplig forskning. Arbetet skedde på uppdrag av regeringen för att resultera i validerade kartläggningar av svenska och internationella forskningsresultat med relevans för skolväsendet. Syftet var att skapa en plattform av kunskapsunderlag till det nybildade Skolforskningsinstitutet. Slutsatserna i denna delrapport är författarens egna. Vetenskapsrådets sammanfattande rapport, *Forskning och skola i samverkan*, med en beskrivning av projektet och med de frågeställningar, resultat och rekommendationer som redovisats inom delprojekten, kan liksom de övriga delrapporterna laddas ner från Vetenskapsrådets webbplats.

Resultat och slutsatser

Forskning används på olika sätt beroende på situationen. Ett problem är att vi tenderar att endast se en typ av användning, den instrumentella, då vi vill att forskning till exempel ska leverera metoder och tekniker för att effektivisera skolans arbete. Detta genomsyrar även intresset för evidensstudier. I ett avsnitt i Vetenskapsrådets sammanfattande rapport problematiseras populärvetenskapliga versioner av evidensrapporter. Det är meningsfullt att uppmärksamma att om någon del av den ursprungliga analysen saknas och om populariseringar av forskningsrapporter blir förenklingar kan detta i en förlängning skapa missförstånd kring de olika rekommendationer och tekniker som anges.

Forskningen fyller olika funktioner, till exempel genom att bidra med nya begrepp och nya insikter om skolan som komplex verksamhet (en ekologisk funktion) och en symbolisk funktion där begrepp och språk används som om det fanns en reell realisering av begreppet (den ursprungliga innebörden).

Interaktionen och överföringsdynamiken och hur den ser ut från skolans perspektiv behöver studeras. Samspelet mellan forskare och praktiker i olika typer av "projekt" har jag till del studerat under mina fältkontakter och samtal med lärare, men detta behöver ytterligare fördjupas. Vi kan, menar jag, tänka i termer av en generös situation för att underlätta ett samspel mellan forskning och praktik samtidigt som vi, vilket många forskare påpekar, måste beakta lärares personliga teorier och erfarenheter. För ett mer detaljerat resonemang hänvisas till Hultman (2015).

Överföringskedjan, från forskning till praktik, är inte harmonisk. Den innehåller märkliga övergångar mellan unika kulturer – såväl tydliga övergångar och skiktningar som brott och lösa

kopplingar. För att öka vår förståelse för dynamiken har jag använt mig av olika teorier. Dessa redovisas mera utförligt i Hultman (2015). Vid mina fältkontakter framstår det tydligt att vi både kan tala om att reformer och satsningar översätts och anpassas till den rådande situationen, men även att det sker en skiktning, som innebär att det är en annan typ av "kunskap" som tar över där forskningen upphör. Detta betyder att vi måste fråga oss om det som når skolans praktik är forskning som överförs eller om det är annat material som innehåller tekniker och metoder (som kan associeras med forskning). Utrymmet tillåter inte en mer detaljerad redovisning av detta utan jag får hänvisa till Hultman (2015).

Didaktiska mikroanalyser behövs för att skapa kunskap om vad det egentligen är som överförs in i klassrumspraktiken. Det kan vara praktiska tekniker som sprids – forskningen *bekräftas* och fyller en *kom-ihåg funktion*. Dessutom saknar vi idag insyn och förståelse för det inre arbetet i skolan, det vill säga ett kulturperspektiv på klassrumslivet, med andra ord hur det dagliga arbetet och dynamiken ser ut.

I min studie har jag granskat ett av de framgångsrika system som utvärderats nyligen (Ontario i Kanada) och där kan vi lära en del. Men vi kan framför allt studera våra svenska "framgångsrika skolor" som, till viss del, gör som andra framgångsrika system. Exempelvis finns i Nossebro drag som påminner om den skolutveckling som genomförts i Ontario (se avsnittet Förslag till transformationsstudier i Hultman, 2015). I exemplet Ontario syns inte forskningen överhuvudtaget i den utvärdering som jag studerat. Det är en annan typ av kunskap ("en flora av data och professionell bedömning") som används. I den situationen får inte forskningen ett tolkningsföreträde utan finns tillgänglig som resurs.

Transformation och synliggörande av forskning är ett viktigt arbete (exempelvis Skolforskningsinstitutet) eftersom forskning bör vara tillgänglig, inte enbart för lärare och rektorer men även för samhället och för dess demokratiska funktion. Forskare (se Hultman, 2015) har påpekat att olika satsningar i Sverige [särskilt satsningen på formativ bedömning grundad i Hatties metaanalys] kan uppfattas som problematisk där de föreslagna insatserna inte verkar ta hänsyn till att det är komplicerat att förbättra undervisningen på grundval av forskning. Politiker förefaller ta för givet att lärare enkelt kan översätta systematiska översikter och praktiska riktlinjer till undervisning. Tidigare studier betonar att formativ bedömning är förenat med en rad svårigheter som kräver mycket stöd i skolan. Denna typ av reflektioner och analyser hjälper oss att problematisera forskningsanvändning. Dessutom visar Dylan Williams egen forskning om formativ bedömning att de själva hade vissa svårigheter att realisera den formativa bedömning som de förespråkar (Hultman, 2015).

Interaktion är viktigt, i betydelsen av att skapa ett samspel mellan forskning och praktik. I detta sammanhang bör vi uppmärksamma både den praktikrelevanta och den praxisinriktade forskningen. När det gäller den senare, lärares egen forskning, behöver vi veta mer om hur den genomförs och vilken betydelse den har. Här har vi idag mycket begränsad kunskap. Även i en interaktion har vi att ta hänsyn till forskningens olika funktioner, se ovan. I min redovisning formuleras tanken om ett "styrt system med lokalt fokus" där vi, så att säga, "vänder pyramiden". Vi behöver ett stödsystem där lärare kan be om hjälp och där både politiker och ledning stödjer med resurser och attityder. Stödet måste ges under lång tid, minst ett år (enligt evidensstudier). Samspelet med forskare gör också att forskarna finns i närheten av användarna vilket kan bidra till tolkningshjälp och korrigeringar.

Fenomenet *kunskapskonkurrens* bör uppmärksammas eftersom det reglerar hur olika kunskaper (forskares respektive lärares) samspelar och hur kunskapsbildningsprocessen sker. Den dynamiken avgör både forskningens roll och hur skolutveckling sker. Här har forskningen påtalat betydelsen av att uppmärksamma lärares praktiska och personliga teorier och lärarnas roll i kunskapsbildningen i termer av det som sker i klassrummets dynamik.

Slutsatser och framtidsstrategier

Mot bakgrund av den genomgång av forskning som redovisats (Hultman, 2015) kan ett antal slutsatser dras:

1. Anlägg en systemsyn på skolutveckling i termer av "*ett styrt system med lokalt fokus*" och undvik isolerade satsningar. Enskilda satsningar bör idealt sett länkas till tidigare satsningar så att man erhåller en kontinuitet. Man ska se det så att det är systemet och inte enskilda aktörer eller enheter som måste engageras. Ett styrt system med lokalt fokus kan innebära att kommunens skolledning undviker att utsätta sina skolor för en kaskad av reformer och utbildningar och i stället ger ett stöd till det som pågår. Önskvärda reformer länkas till vardagsarbetet (jämför framgångsrika system). Och på liknande sätt bör rektorer arbeta.
2. Den *praktiknära forskningen*, särskilt den *praxisinriktade (lärares forskning)*, bör uppmärksammas i sig själv men också för att även den kan hamna i ett spridningsdilemma. Dessutom behövs en genomgripande diskussion om den praxisinriktade forskningens karaktär – blir det forskning eller utvecklingsarbete? Vi har redan exempel vid olika lärosäten men forskningsinnehållet behöver granskas och diskuteras och här blir en viktig roll att initiera och stödja en sådan utveckling. Viktigt att den praxisinriktade forskningen inte blir en andra klassens forskning.
3. Använd den *skolutveckling som redan pågår* och förstärk den. Koordinera olika aktiviteter. Beakta inte enbart interventioner utan även den lokala situationen – finns förutsättningar för utveckling? I varje kommun finns redan ett antal goda exempel, men det är inte säkert att deras arbete är synligt för alla, "*den osynliga utvecklingen*". I skolforskningsinstitutet bör det finnas forskare/personer med skolutvecklingskompetens och djupa insikter i skolan som organisation (inte enbart ett rationellt perspektiv utan flera olika som jag redovisar i min text) och som kan delta i den här typen av dialoger med praktiker.
4. Genomför analyser av *pågående satsningar* över tid för att se vad som händer och för att skapa en förståelse för på vilken nivå förändringar inträffar, den språkliga eller i klassrummet och hos eleverna. Idag har vi enbart utvärderingar, oftast efteråt, av genomförda satsningar men vi saknar genomgripande analyser av vad som faktiskt händer.

Utöver dessa punkter diskuteras i rapporten (Hultman, 2015) följande aspekter:

- En spridningskanal för forskning är angelägen av olika skäl men själva transformations-/spridningstänkandet bör modifieras;
- Vi bör tänka på innovationsforskningens slutsatser om att förändring alltid är "den lilla enhetens problem", nämligen att utveckling står och faller med det som händer eller inte händer lokalt, det vill säga i lärarens klassrum;
- För att forskningens karaktär ska kunna bidra till lokal utveckling och dialog behövs någon form av tolkningsstöd och för att undvika detta och att forskningen i sin tillämpning blir ytlig och delvis felaktigt presenterad bör "tolkar" etableras;
- Utnyttja det vi idag vet om skolutveckling och sök inspiration från dessa när det gäller design, långsiktighet, konkreta exempel och arbetsprocesser, samtidigt som man beaktar kulturskillnader samt att det är angeläget att vi hittar andra sätt att förstå överföringsprocessen så att vi inte enbart blir hänvisade till den instrumentella strategin och tänkandet.

För fördjupningar av resonemangen ovan och mera teoretiska aspekter hänvisas till Hultman (2015).

Källa: Hultman, G. 2015. Transformation, Interaktion eller Kunskapskonkurrens. Forskningsanvändning i praktiken. VR/UVK-rapport från SKOLFORSK.